

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Развигор Дърленски, дмн
относно дисертационния труд на д-р Адриана Дианова Ангелова
„Екзема на ръцете – клинично-епидемиологичен и етиологичен анализ“

Дисертационният труд на д-р Адриана Дианова Ангелова е посветен на екземата на ръцете – заболяване с висока честота, значимо професионално отражение и сериозни последици за качеството на живот. Темата е подбрана адекватно и отразява реална клинична необходимост, особено в контекста на нарастващата експозиция към химични агенти, промяната в професионалната структура на обществото и дълбоките трансформации в хигиенните навици по време на COVID-19 пандемията.

Актуалност и научна мотивация

Екземата на ръцете представлява едно от най-често срещаните възпалителни заболявания на кожата и заема особено място в структурата на професионалните дерматози. Клиничната ѝ значимост не се изчерпва единствено с честотата на заболяването. Състоянието често води до хронично протичане, продължителни периоди на нетрудоспособност и съществено влошаване на качеството на живот на засегнатите пациенти.

През последните години интересът към проблема се засилва и поради динамиката в експозицията към нови химични агенти, широко използвани в индустрията, козметиката и ежедневноната среда. Допълнително, пандемията от COVID-19 доведе до съществени промени в хигиенните навици на населението, което постави нови въпроси относно ролята на дразнещи и алергизиращи фактори при развитието на дерматити на ръцете.

В този контекст изборът на темата на дисертационния труд на д-р Адриана Ангелова е напълно обоснован. Разработката се вписва в актуалните направления

на съвременната дерматология и дерматоалергология и разглежда проблема както от клинична, така и от епидемиологична гледна точка.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 108 страници, онагледен с 26 таблици и 36 фигури, и включва 164 литературни източника, преобладаващо от международната научна литература. Структурата на труда следва традиционната логика на медицинските научни разработки и включва: въведение, литературен обзор, цел и задачи, материал и методи, резултати, обсъждане, изводи и научни приноси, списък на научната продукция. Изложението е ясно, последователно и добре аргументирано.

Цел и задачи на изследването

Основната цел на дисертационната разработка е да се установи ролята на екзогенните фактори в развитието на екземата на ръцете и да се анализират епидемиологичните и клиничните характеристики на заболяването в българска популация. За реализирането на тази цел са формулирани конкретни изследователски задачи, насочени към:

- определяне на честотата на контактната алергия в региона Плевен–Русе;
- анализ на алергения профил при пациенти с екзема на ръцете;
- сравнение на регионалните данни с резултатите от националните дерматоалергологични кампании;
- изследване на сенсибилизацията към (мет)акрилати при нокътни техники;
- оценка на влиянието на пандемията от COVID-19 върху честотата на заболяването;
- проучване на контактната алергия сред медицински специалисти.

Задачите са ясно формулирани и логично следват поставената цел.

Материал и методи

- Авторката работи с значителен клиничен материал, включващ:
- 519 епикутанно тествани пациенти, от които
- 260 с положителни реакции към алергени от европейската стандартна серия;
- 87 пациенти с екзема на ръцете, подложени на детайлен анализ;
- 40 пациенти, изследвани със специализирана серия за акрилати;
- 361 пациенти, проследени преди и след COVID-19 пандемията;
- 28 медицински специалисти, изследвани в пилотно проучване.

Използвани са стандартни диагностични подходи – епикутанно тестване със сериите S-1000, ECB-1000 и MN-1000, съобразени с препоръките на European Society of Contact Dermatitis и критериите на International Contact Dermatitis Research Group. Статистическата обработка е извършена със SPSS, като са приложени подходящи параметрични и непараметрични методи за анализ.

Основни резултати

Получените резултати очертават ясна картина на алергенния профил и клиничните характеристики на екземата на ръцете в изследваната популация.

- Сред най-съществените наблюдения могат да бъдат отбелязани:
- доминиращата роля на металите (никел и кобалт) като етиологични фактори;
- статистически значимото взаимодействие между никелов сулфат и кобалтов хлорид при развитието на заболяването;
- значението на атопичната диатеза като рисков фактор за екзема на ръцете;
- високата честота на сенсibilизация към (мет)акрилати при нокътни техники;
- отчетливо увеличаване на случаите на екзема на ръцете по време и след COVID-19 пандемията.

Съпоставянето на регионалните данни с резултатите от националните кампании показва добра съпоставимост на получените резултати и потвърждава тяхната достоверност.

Научни приноси

Научните приноси на дисертационния труд могат да се обобщят в няколко основни направления:

- Представен е дългосрочен клинично-епидемиологичен анализ на контактната алергия и екземата на ръцете в два български региона.
- Определен е алергенният профил при пациентите с екзема на ръцете и са установени водещите сенсibiliзиращи фактори.
- Анализирана е ролята на професионалните експозиции, включително при работещи в козметичната индустрия.
- Проследено е влиянието на пандемията от COVID-19 върху честотата на дерматитите на ръцете.
- Получените резултати имат практическо значение както за диагностиката, така и за профилактиката на контактните дерматози.

Научна продукция

Резултатите от изследването са апробирани чрез публикации в научни списания и чрез участия в научни форуми. Представената научна продукция покрива и надвишава минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Критични бележки

Към дисертационния труд могат да бъдат отправени няколко общи препоръки:

- В раздел „Материал и методи“ би било полезно по-прегледно структуриране на отделните групи пациенти.
- Част от статистическите процедури могат да бъдат представени по-подробно с кратко методологично пояснение.
- В обсъждането на резултатите на отделни места би могло да се задълбочи сравнението с международни публикации.

Тези бележки имат по-скоро редакционен характер и не намаляват научната стойност на разработката.

Заключение

Дисертационният труд на д-р Адриана Дианова Ангелова представлява самостоятелно научно изследване, базирано на значителен клиничен материал и проведено с подходяща методология. Получените резултати допринасят за по-доброто разбиране на епидемиологията и етиологията на екземата на ръцете и имат значение както за клиничната практика, така и за профилактиката на контактните дерматози.

Въз основа на изложеното считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на д-р Адриана Дианова Ангелова образователната и научна степен „доктор“ по дерматология и венерология.

На основание чл.59 от ЗЗЛД

Проф. д-р Развигор Дърленски, дмн

14.2.2026

REVIEW

by Prof. Razvigor Darlenski, MD, PhD, DSc

Regarding the dissertation of Dr. Adriana Diyanova Angelova

“Hand Eczema – Clinical, Epidemiological and Etiological Analysis”

Relevance and Scientific Motivation

The dissertation of Dr. Adriana Diyanova Angelova is devoted to hand eczema – a condition with high prevalence, significant occupational impact, and substantial consequences for patients’ quality of life. The topic is appropriately selected and reflects a genuine clinical need, particularly amid increased exposure to chemical agents, changes in the occupational structure of modern society, and the profound transformation of hygiene practices during the COVID-19 pandemic.

Hand eczema is among the most common inflammatory skin diseases and occupies a special place among occupational dermatoses. Its clinical significance extends beyond the disease's high prevalence. The condition often follows a chronic course, is associated with recurrent episodes of incapacity for work, and may significantly impair the quality of life of affected patients.

In recent years, interest in this topic has increased due to the dynamic exposure to newly introduced chemical agents widely used in industry, cosmetics, and everyday products. In addition, the COVID-19 pandemic brought substantial changes in hygiene habits, raising new questions about the role of irritant and allergenic factors in the development of hand dermatitis.

Within this context, the choice of the topic for Dr. Adriana Angelova's dissertation is fully justified. The study aligns with contemporary directions in dermatology and dermato-allergology and examines the problem from both clinical and epidemiological perspectives.

General Characteristics of the Dissertation

The dissertation comprises 108 pages, illustrated with 26 tables and 36 figures, and includes 164 bibliographic references, predominantly from international scientific literature. The structure follows the traditional organization of medical scientific works and includes: introduction, literature review, aims and objectives, materials and methods, results, discussion, conclusions, scientific contributions, and a list of scientific publications. The presentation is clear, consistent, and well-argued.

Aim and Objectives of the Study

The main aim of the dissertation is to determine the role of exogenous factors in the development of hand eczema and to analyze the epidemiological and clinical characteristics of the disease within a Bulgarian population.

To achieve this aim, specific research tasks were formulated, including:

- Determining the frequency of contact allergy in the Pleven–Ruse region;
- Analyzing the allergen profile among patients with hand eczema;
- Comparing regional data with the results of national dermato-allergology campaigns;
- Investigating sensitization to (meth)acrylates among nail technicians;
- Assessing the influence of the COVID-19 pandemic on the frequency of the disease;
- Studying contact allergy among medical professionals.

The objectives are clearly formulated and logically follow the overall aim of the study.

Materials and Methods

The author worked with a substantial clinical material, including:

- 519 epicutaneously tested patients, of whom
- 260 demonstrated positive reactions to allergens from the European baseline series;
- 87 patients with hand eczema were analyzed in detail;
- 40 patients examined using a specialized acrylate series;
- 361 patients followed before and after the COVID-19 pandemic;
- 28 medical professionals included in a pilot study.

Standard diagnostic approaches were used – epicutaneous testing with the S-1000, ECB-1000, and MN-1000 series, in accordance with the recommendations of the European Society of Contact Dermatitis and the criteria of the International Contact Dermatitis Research Group. Statistical processing was performed using SPSS, applying appropriate parametric and non-parametric analytical methods.

Main Results

The results outline a clear picture of the allergen profile and clinical characteristics of hand eczema within the studied population.

Among the most significant findings are:

- the dominant role of metals (nickel and cobalt) as etiological factors;
- the statistically significant interaction between nickel sulfate and cobalt chloride in the development of the disease;
- the importance of atopic diathesis as a risk factor for hand eczema;

- the high frequency of sensitization to (meth)acrylates among nail technicians;
- a marked increase in cases of hand eczema during and after the COVID-19 pandemic.

Comparison of regional data with results from national campaigns demonstrates good concordance and confirms the reliability of the findings.

Scientific Contributions

The scientific contributions of the dissertation can be summarized in several main directions:

- A long-term clinical and epidemiological analysis of contact allergy and hand eczema in two Bulgarian regions;
- Identification of the allergen profile among patients with hand eczema and determination of the leading sensitizing factors;
- Analysis of occupational exposures, including those affecting professionals in the cosmetic industry;
- Evaluation of the impact of the COVID-19 pandemic on the frequency of hand dermatitis.

The results have practical significance for both diagnosis and prevention of contact dermatoses.

Scientific Output

The research findings have been disseminated through publications in scientific journals and presentations at scientific forums. The presented scientific output meets and exceeds the minimum national requirements for the acquisition of the PhD degree.

Critical Remarks

A few general remarks may be addressed to the dissertation:

- In the Materials and Methods section, a more structured presentation of the patient groups would improve clarity.
- Some statistical procedures could be explained in slightly greater methodological detail.
- In the discussion, further comparison with international publications could be expanded in certain sections.

These remarks are of a general editorial nature and do not diminish the scientific value of the work.

Conclusion

The dissertation of Dr. Adriana Diyanova Angelova represents an independent scientific study based on substantial clinical material and conducted using an appropriate methodological approach. The results contribute to a better understanding of the epidemiology and etiology of hand eczema and are relevant to both clinical practice and the prevention of contact dermatoses.

Based on the above, I consider that the presented dissertation meets the requirements of the Act on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, and I propose that the respected scientific jury award Dr. Adriana Diyanova Angelova the educational and scientific degree “Doctor” in Dermatology and Venereology.

На основание чл.59 от ЗЗЛД

Prof. Razvigor Darlenski, MD, PhD, DSc

14 February 2026